

**TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL
LİSESİ**

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

TUTSAKLIK HALKALARI

Danışman Öğretmen : Ayşe YILDIZ

Öğrencinin Adı: Günce

Öğrencinin Soyadı: DEMİRCİ

IB Numarası: D1129-0123

Sözcük Sayısı:3670

**Araştırma Sorusu: Ayla Kutlu'nun "Asi...Asi" yapıtında
"kuşatılmışlık" izleğinin figürler üzerinde etkisi hangi koşullarda ele
alınmıştır ?**

ÖZ (ABSTRACT)

Bireyler içinde yaşadıkları çevrenin tüm unsurlarıyla etkileşim içindedirler. Bu etkileşimin oluşturduğu koşullar bireyin yaşamını kuşatarak biçimlendirir. Ayla Kutlu'nun "Asi...Asi" adlı yapıtında da uzam , sosyal çevre ,toplumsal değerler, olgular, duygular ve ilişkiler tarafından kuşatılan figürlerin, Antakya uzamında süreklileşen kuşatılmışlık döngüsü yansıtılmıştır. Uluslararası Bakalorya Programı , Türkçe A dersi kapsamında hazırladığım bu uzun tezde Ayla Kutlu'nun "Asi...Asi" yapıtında "kuşatılmışlık" izleğinin kurmaca figürlerine etkisini incelerken figürlerin kuşatılmışlığa hangi koşullarda sürüklendiğini göz önüne aldım; bu nedenle yapıtta kuşatılmışlık izleğinin yansıtılmasında önemli yeri olan koşulları ; uzam , ölüm olgusu ve toplumsal yapı bağlamında sınıflandırdım. Toplumsal yapıyı aile ve cinsiyete dayalı özel ilişkilerle sınırlandırarak bu koşulların yarattığı kuşatılmışlığın figürlere etkisini değerlendirdim. Çalışmamın sonunda, kuşatılmışlık duygusunun bireyin çevresiyle ilişkisinde pekiştirerek sürdürdüğü ve giderek içselleştirdiği koşulların oluşturduğu bir düzen olduğunu algıladım.

Sözcük Sayısı: 125

İÇİNDEKİLER

I.	GİRİŞ.....	4
II.	YAPITTAKİ FİGÜRLERDE KUŞATILMIŞLIĞA NEDEN OLAN KOŞULLAR:	
	II.i.UZAMIN NEDEN OLDUĞU KUŞATILMIŞLIK.....	5
	II.ii.ÖLÜM OLGUSUNUN NEDEN OLDUĞU KUŞATILMIŞLIK.....	8
	II.iii.TOPLUMSAL YAPININ NEDEN OLDUĞU İLİŞKİLERE DAYALI KUŞATILMIŞLIK	
	a.Aile İlişkileri.....	11
	b.Cinsiyete Dayalı Özel İlişkiler	13
III.	SONUÇ.....	15
IV.	KAYNAKÇA.....	16

Araştırma Sorusu: Ayla Kutlu'nun “Asi...Asi” yapıtında “kuşatılmışlık” izleğinin figürler üzerindeki etkisi hangi koşullarda ele alınmıştır ?

I. GİRİŞ

Sosyal bir varlık olarak insan , yaşadığı sosyal çevrenin kuşatması altında pek çok sınırlandırılmışlıkla karşı karşıyadır. Birey, çoğu zaman kuşatılmışlığının farkına varamasa da yaşamın doğal bir uzantısı olarak algıladığı durumlar, özel koşullar oluşturabilmektedir.

Antakiyye şehrine ait geleneksel,kültürel,sosyal yapıyı içeren ‘Asi...Asi’ romanı figürlerin yaşadığı kuşatılmışlık duygusunu oluşturan koşulları, büyük aile yapısı içinde uzam, ölüm, ilişkiler ve değerler aracılığıyla okuyucuya aktarmaktadır.

Yapıtta uzamın, bütün figürler üzerinde önemli bir etki bırakarak onları kendine benzetmesi, Antakya coğrafyasının izleriyle biçimlendirmesi ve yönetmesi oldukça dikkat çekici bir boyuttur. Uzamın,toplumsal değerler, gelenek ve göreneklerle bütünleşerek figürlerin yaşamını kuşatması doğa ve kişi betimlemeleriyle yansıtılmaktadır.Bunun yanında yapıtta aile içinde birkaç kez ölüm gerçeğiyle karşılaşılması sonucu ölümün getirdiği acı, kaybediş, özlem, eksiklik,suçluluk gibi duygular, figürlerin tüm yaşamlarını bir gölge gibi takip ederek kuşatılmışlık duygusu oluşturmuştur. Ölüm, geriye dönüşlerle ve efsane motifleriyle anlatılmış, figürlerin yaşadığı duyguların yoğunluğu, anıların baskınlığı vurgulanarak kuşatılmışlık izleği desteklenmiştir.

Antakiyye coğrafyasının , şark kimliği taşıması sosyal çevreyi gelenek ve göreneklerle çevrili hale getirmiştir. Bu toplumsal yapının koşulları , figürleri etkilemiş, yaşamlarını biçimlendirmiştir. Yapıtta, şark şehrinin özelliklerinden en belirgin olanı büyük aile düzenidir. Ailenin,bireylerin özel hayatına müdahalesi bu düzenin figürler üzerinde yarattığı baskıyı gözler önüne sermiştir. Bunun yanı sıra toplumun yüklediği cinsiyet rolleri ve bireyler arasındaki özel ilişkiler de yapıtın değerler ve ilişkiler bağlamında incelenmesinin önünü açmıştır.

Bu tez çalışmasında Asi...Asi yapıtındaki figürlerin uzam, ölüm, toplumsal değerler tarafından oluşturulan koşullarla nasıl kuşatıldığı,çevreleriyle ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. Figürlerin çevrelerindeki kişilerin yaşamları üzerindeki etkisinin toplumsal bir baskıya dönüşmesinde aile ve cinsel kimliklerin de rol oynadığı ve bütün bunların toplumdan bireye, bireyden topluma uzanan bir döngü oluşturarak süreklilik boyutu kazandığı değerlendirilmiştir.

II. YAPITAKİ FİGÜRLERDE KUŞATILMIŞLIĞA NEDEN OLAN KOŞULLAR:

II. i. UZAMIN NEDEN OLDUĞU KUŞATILMIŞLIK

Yapıtta aynı evde yaşayan, dededen toruna uzanan büyük aile düzenine dayalı ilişkiler anlatılmaktadır. Ailenin savaşta sakat kalan ve Antakiyye'ye yerleşen büyük dedesi Ömer Azmi ile başlatılan hikayesi dört kuşak boyunca devam eder. Bu büyük aile, içinde yaşadığı Antakiyye uzamı ile bütünleşmiş ve uzamın karakteristik özellikleriyle biçimlenmiştir. Bu nedenle uzamın işlevi oldukça yoğun biçimde ele alınmış, olayın geçtiği yer olan Antakya ve çevresi ön plana çıkarılmıştır. Bu uzam , yapıta adını veren 'Asi' nehriyle özdeşleşmiş bir kimlik kazanmıştır.

Asi'nin kimliği yöreye uygun olarak o kadar sert ve baskındır ki bu bölgedeki kişiler ve yaşamlar üzerindeki etkisi yapıtta özel bir yere konulmaktadır. Figürlerin her türlü ilişkilerine yansıyan kuşatılmışlık izleği bu anlamda öncelikle uzamla ortaya konulmaktadır. Yapıtın başlangıcındaki betimlemelerde Antakiyye'yi anlatan ifadeler ,uzamın figürler üzerinde yaratacağı kuşatılmışlığın ipuçlarını daha en başta vermektedir. *“Kavashlı suyunun başına geldiğinde ,şehrin çiçek gibi açılan değil , kapak altında saklanan bir yer olduğunu gördü. Ötede Asi'nin çizip yaşattığı yeşil çizgi, sağ yanda uzayan mezarlık...” (Kutlu,9)*Yapıtta yer alan uzam betimlemelerinin figürlerle ilişkisi anlatılırken uzama da bir figür sorumluluğu verilerek uzamın gücü ortaya konulmuştur. *“Asi'nin yeline kanmıştı. Yel sırtını okşamış ,içine dolmuş,onu sarhoş etmişti. Şehirlerin dışılığını herkes bilir! ” (Kutlu, 10-11)* Antakiyye'nin bu kimliği büyükbaba Ömer Azmi'yi öylesine etkilemiştir ki soyadını memleketi Erzurum'dan değil Asi'nin yelinden alarak (Asiyel) bu topraklara salacağı köklerinin kaderini belirlemektedir. Antakiyye'de uzamın yarattığı koşullarla figür arasındaki ilişkinin oluşturduğu döngü kimlikli bir yapı oluşturmuştur. *“İnsanlar doğdukları şehrin yapraklarıdır.İlk onlara bakılarak anlaşılır şehrin kimliği.” (Kutlu,77)*

Yapıttaki uzam etkisi yapıt figürlerinden bazılarının bu uzama ait isimler alması ya da uzam özellikleriyle tanımlanmasıyla da ortaya çıkmaktadır. Ömer Azmi'nin , Ganime Hanımdan olan kızı Mahur Antakiyye ile benzer özellikler taşımaktadır. Bu yönüyle Mahur uzamla figür arasındaki etkileşimi göstermekle birlikte uzamın kuşatmasıyla altında biçimlenen bir figür olarak ortaya çıkmaktadır.

“O,bazı gerçekleri bilmezden gelerek yaşayan Antakya ’ya benziyor .Her zaman biricikliğiyle övünen bu şehir gibi. Onun yüzyıllardan beri yaşayan yüzü. Mahur Hanım da ,değerlerini tıpkı bu şehir gibi ılıman ikliminde , vaha kadar mümbit duygu yatağında oluşturmuştu. Yanı başında duran dağları aşmasına yüzyıllar yetmemişti.Mahur büyükhala da gerçeği algılamamakta inat edecekti. (...) Mahur büyükhala Antakya olmalı!”(Kutlu,154-155)

Ömer Azmi’nin oğlu Beyazıt’ın torunları Beylan ve Atik ,adlarını Antakiye şehrine ait uzamların isimlerinden almışlardır. Beylan adını Belen yaylalarının sonsuz kırlarından alırken, aile de “Asiyel” soyadıyla uzama tüm karakterini yansıtan “Asi”nin adını taşımaktadır. Aileye soyadı ve aile üyelerine verilen adların şehre ait uzamlardan seçilmesi, figürlerin yaşadıkları uzamın devamı olduğu , uzamın yarattığı koşullarla biçimlenerek aynı kader ve yaşanmışlıklar içinde ayrılmaz,karşı konulmaz, , kaçılmaz bir bütünlük oluşturduklarının göstergesidir.

“Çok az akarsu ,doğudan gelmiş insanların ruhuna girmiş , beslemiş ,damgasını vurduktan sonra sessizce uzaklaşıp kendisine kader olarak seçilmiş denize katılmıştır.(...) Bu ırmak onlara uzak diyarların suyunu ,havasını, toprağını taşıdı,taşımakta. Köprüünün altında sekip ,yukarı bakmakta. Kendisini gözleyen birini bulduğunda utanarak sessizleşmekte. Son bir üfürümün ardından...Asi soluğunu insana vermiş, köprüünün öte yanından çekip gitmiştir. (Kutlu,77)

Figürlere uzama ait adların verilmesi, bireye ya da aileye yüklenen sorumlulukları yansıtanın yanında kuşatılmışlığın da göstergesidir.

“Bestami Ağa ,bir şehrin şahsiyetini var eden mamüller arasında,sırf o yere mahsus şeyler varsa ,bunun ardında mutlaka hazmedilmesi icap eden bir felsefesi mevcuttur diyor. ...Çünkü ben de bu şehrin özelliklerinden birisiyim. Benim Bestami Ağa olmamda Antakyalı olmamın birikimi vardır.”(Kutlu,214)

Uzamın ,geçmişiyile birlikte zengin bir kimliğe büründüğü ve bu durumun oluşturduğu koşullar ve getirdiği sorumluluk ne kadar ağır olursa olsun korunması gerektiği düşüncesi Bestami ile yeğeni Verda’nın arkeoloji ile uğraşmaları ile yansıtılmıştır.Uzam tarihsel kimliğindeki zenginlik ile de buraya ait insanların yaşamlarında etkili olmuştur. Tarih ile ilişki aidiyet duygusunu güçlendirerek yapıt figürlerinin bu topraklara daha sıkı bağlanmasını sağlamıştır.

“ Arkeolojiyle ilgileniyor....Zengin bir antik eserler koleksiyonu var. Bir boncuk tanesini bile müzeye kaydettirmeye özeniyor. Dünya malının dünyada kaldığını hatırlatmak için var bunlar. Bize , bu toprağın geçmişindeki insanların yüceliğinden ,yaratıcılığından örnek alın diyorlar. Parası olduğu için bunlara sahip olan yabancıların ellerinde mahzunlaşırlar Bizim boyuna konuşmamız bundandır. Yabancıların o kadar çok konuşması,ellerindeki kaçak zaman şahitlerinin susmasından.” (Kutlu,215)

Yapıtta uzamın çok kültürlü ve çok kimlikli yapısı Antakya uzamındaki tarihsel geçeklerle birlikte işlenmiştir. Yapıtta ,Ermeni sorunu, tehcir , Fransızlar ve İngilizlerle savaş, Hatay’ın Fransa’ya bırakılması gibi pek çok durumun oluşturduğu koşullar yapıt figürlerinin yaşamı üzerinden yansıtılmıştır. Yapıtta yansıyan kültür çeşitliliği, hoşgörü biçiminde Asiyel konağının kapısının “herkese açık olması”yla karşımıza çıkmaktadır. Antakya ,uzamının “çok katmanlı bir dünyanın anlamını değil atmosferini yaşatan şehir” (Kutlu,98) olması ,uzamın farklı kültürlerle beslendiğini ve bu durumun insanlar açısından hoşnutlukla karşılanıldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında şehrin çok kimlikli yapısı nedeniyle karanlık bir yüzünü olduğu da hissettirilmiştir. *“Antakya en ağır yağmurlarda günlerce yıkanmaya alışkın şehir. Taşların araları fare delikleri, Roma döneminden kalma , çamuru artık çürümüş, yeşermiş kiremitleri, tarabaları ,çatı süsleri ,yorgun duvarları karanlığa saklanmışlar yıkanıp duruyorlar.” (Kutlu,529)*Bu durum yapıtta kuşatılmışlık izleğinin yansıtılmasında önemli bir rol oynayarak, şehir kimliğini, kişi kimliğine yansıtarak, saklanan ve kuşatılan figürleri uzamla bütünleştirmiştir.

Ömer Azmi’nin ikinci karısı Ganime Kadın , Asiyel ailesinin kapıları ardına kadar herkese açılan konağında varlıklı bir yaşam içinde olmasına rağmen konaktan nefret etmektedir. Konak uzamının ferahlığına rağmen Ganime Kadın evlenmeden önce yaşadığı barakayı ve bütün gün hayvanların peşinde doğada geçirdiği hayatı özlemektedir çünkü bu hayat ona özgür ve doğal yaşamının tadını vermiş bu nedenle konak hayatını kabullenememiştir. Evlilikle birlikte aldığı ad ve ailenin koşulları onun özgürlüğünü engellemektedir.Bu ev , Ganime Kadın üstünde algıya bağlı olarak bir kuşatma yaratmıştır. Ganime Kadının evlilikten önceki yoksul yaşamındaki mutluluğu ile evlendikten sonraki varsıl yaşamındaki mutsuzluk, Antakiyye şehrinin barındırdığı ikilemi de ortaya koymaktadır. *“Zaten bu şehre dair her şey , başarı ile yıkım, mutlulukla, zehirlenme , kalıcılıkla rüzgarda uçup gitme ,Asi ile Habib-ül Neccar arasında dolanır durur.”(Kutlu,97)*

Asiyel ailesinin köklerine kadar uzanan hayatların yansıtıldığı yapıtta Antakiyye uzamı, Ömer Azmi'den genç eşi Ganime'ye , oğulları ve onların çocuklarına kadar dört kuşağı etkilemiş , kişiliklerinin oluşumunda uzamın koşulları birincil etken olarak sunulmuştur. Bu durum figürlere ağır sorumluluklarla kuşatırken uzamın bıraktığı izlerle oluşan yaşanmışlıklar, döngüsel bir biçimde tüm aile bireylerinin yaşamlarının biçimlenmesinde etkili olmuştur.

II. ii.ÖLÜM OLGUSUNUN NEDEN OLDUĞU KUŞATILMIŞLIK

Ölümün yol açtığı eksiklik , içe dönüş , karamsarlık ve bunların yarattığı çöküntü figürleri yoğun bir duygu karmaşasına sürüklemiştir.Bu durum aile içindeki etkileşimin getirdiği koşullarla güçlenmiş figürlerde duygusal baskı oluşturarak kuşatılmışlık yaratmıştır. Ölümün neden olduğu bu yoğun duygu durumu anlatılırken masal motifleri ve mitolojik öğeler kullanılarak ölüme gizil bir anlam yüklenmiştir. Yapıtta sık sık kullanılan geriye dönüş tekniğiyle figürlerin hayatı, hayatlarında iz bırakan ölümler ve bu ölümlerin gizemi, ' Moiraları, Fortunaları'¹ ile kehanetle, kaderle açıklanmıştır.

“ Armağan 'ın ıslak gözleri,gerçekte var olmayan,bembeyaz saçlı,görmez gölü Moiraları görüyor. Bir söğüdün yanı başındalar. Asi durgunlaşıp göl gibi durağanlaşmış.Kıyı sessiz. Heyecansızlar; sıradan bir iş yapar gibi, ömür yumağının ipini kesip bugüne kadar sardıkları şeyi suya bırakacaklar. Nereye doğru? Önemli mi bu? Nereye giderse gitsin...” (Kutlu, 105)

Ölüme yüklenen bu doğaüstü rolün yanında ölümün günlük yaşama etkisiyle oluşan koşullar yapıt figürlerinin yaşamlarını değiştirmiştir.

Yapıtta ölüm izleği karşımıza Asiyel Konağı'nın büyükbabası, Ömer Azmi'nin , annesini çocuk yaşta, Ermenilerin saldırısı sonucu kaybetmesiyle çıkar. Annesinden geriye , her yanı gamzelerle dolu , gülen yüzünden başka bir anı kalmamıştır. Annesini kaybetmesi, kehanetlere olan inancını arttırmış, kaderi Fortunaların yarattığı bir kehanet olarak algılamasına yol açmıştır. Bu algı Ömer Azmi'nin genç bir subayken katıldığı savaşta bacağına kaybetmesiyle yeniden ortaya çıkmış ona kehanetin ve Fortuna'nın çizdiği yolda olduğunu duyumsatmıştır. Sakat emmi diye adlandırılmasıyla eksikliği yüzüne vurulurken , kehanetin ve Fortuna'nın ona çizdiği yolda, ölüm algısı, doğrudan ya da dolaylı olarak Ömer Azmi'yi kuşatmaya almıştır.

1) Moiralalar: yapıtta ölümü yansıtmak için kişileştirilmiştir.

Fortunalar: yapıtta kaderi yansıtmak için kişileştirilmiştir.

Ömer Azmi'nin torununun çocuğu Armağan da , annesi Nevnur'u doğum sırasında kaybetmiş, onu hiç görme şansı bulamamıştır. Armağan'ın yaşadığı travmatik olay, hane halkını çok etkilemesine rağmen ileride Armağan'ın yaşayabileceği eksiklik duygusunu önleyebilmek için Nevnur'un annesi April Göksu, ölümün getireceği bu hüznü kuşatmasını engelleyecek önlemler alma yoluna gitmiştir.

“İki yavrusunu yanlış bir şeyler yüzünden toprağa vermiş bir annenin ricasını ilk ve son kez söylemek istiyorum: Bu evde ölümün acısının konuşulmasını, ağıtlar yakılmasını, anma günleri,yapılmasını hiçbir zaman istemiyorum.Bu evde Nevnur'un ölmeyip yaşayan parçası büyüyecek. Onun yaşamını yaşlı ve acılı insanlar arasında geçirmesine izin vermeyeceğim. Bu ev ona gam ,keder veren değil, yaşama sevinci dağıtan bir yuva olmalı” (Kutlu,109)

Yapıtta ölüm olgusunun kuşatmasını yaşayan bir diğer figür ise Beyazıt Asiyel olmuştur. Büyük bir aşkla birbirlerine bağlanan April Göksu ve Beyazıt , ölümün aralarına girmesiyle ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu zorunlu ayrılık Beyazıt Asiyel'in yaşama sevincini yitirmesine neden olmuştur. *“Göksu'nun ölümünden sonra , evin şiiri bitti” (Kutlu,95).* Beyazıt'ın da şiiri bitmişti, uğraştığı işleri oğluna devredip evine kapanmayı tercih etti. Eşinin ölümü yaşantısının bir bölümünü kapatmış, ömrünün kalanını yasa boğmuştur.

Yapıtta eşi April Göksu ,kızları Nevnur ve Altınyaz'ın ölümü, Beyazıt Asiyel'i ölüm sarmalıyla kuşatmıştır. Beyazıt Asiyel'in eşi April Göksu'nun odasındaki giysi gardırobu , ölümünün izini taşımasıyla önemli bir obje olarak yerini almış, April Göksu'nun , Nevnur'un , Altınyaz'ın ölümlerini tekrar tekrar Beyazıt Asiyel'e hatırlatma görevini üstlenmiştir. Dolabın aralığında April Göksu'nun özgür ruhunu yansıtan sarı giysisi görünürken Nevnur'un doğum sırasında giydiği yavruağzı ipek sabahlığın kolu dolaptan sarkmış, Altınyaz'ın okul etkinliğinde giydiği tül tuvalet dolaptan taşmış , Beyazıt Asiyel'in bakışları kavuşmayı bekler gibi bu üç giysiye odaklanmıştır. Karısı ve kızlarının ölümün yarattığı eksiklik duygusu Beyazıt'ın ölümü bir kavuşma olarak görmesine sebep olmuştur. Bu nedenle Beyazıt, yaşamdan kopmuş, ölümü bekleyişe yönelmiştir.Ömer Azmi'den bu yana ailenin kaderi üzerinde hakim olan Fortunalar ve Moiralar yine ortaya çıkmıştır. *“ (...) insanların ömür yumağını sarmakla görevli üç beyaz saçlı ve yaşlı ve gözsüz kadın dedesinin yaşam ipliğini kesti kesecekler.” (Kutlu,99)*

Ailedeki ölümlerin efsanevi anlatımı ölüme kattığı kutsiyetin yanında ölümün doğaüstü gücünü ortaya koyarak gizemlilik yaratmaktadır. Diğer yanda Beyazıt'ın ölümü aile içindeki sırları açığa çıkararak yeni dengeler oluşturmuştur.

Aileyi şüpheye,güvensizliğe,bölünmeye sürükleyen bir diğer ölüm ise Altınyaz'ın ölümüdür. Bestami Asiyel'in hayat bağlarını koparan , en sevdiği küçük yeğeninin ölümünün, kendi silahından çıkan kurşunla olmasıdır. Altınyaz'ın ölümü , yapıttaki diğer ölümlerden farklıdır. Altınyaz'ın ölmeden önce tecavüze uğraması , amcasının onu kurtarmak için ateş ettiğinde kurşunun yanlış hedefe gitmesi, Bestami Asiyel'i bütün yaşamı boyunca suçluluk duygusuyla kuşatmıştır.

“Ben otuz yıldan beri çektiklerimin hesabını tutsam kırk bin defa sırat köprüsünden geçmiş olurdum. Bir çocuk öldü oğul. Onu öldüren saçmalar benim tüfeğimden çıktı. Tetiğe bastığım anda ,onu aşağılık bir düşmanından kurtardığımı sanıyordum. Tam karşımızda onun çocuk bedenine, masumiyetine,ruhundaki temizliğe kasteden bir yaratık gördüm. Bir an!” (Kutlu,454-455)

Bu ölüm, Asiyel ailesinin büyük sırrı olacak, Bestami Asiyel ile ilgili bir kuşkuyu da barındırarak aileyi bir şüphe ile kuşatacaktır. Bestami bu ölümün baskısını aile üyeleriyle ilişkilerinde hep hissetmiş, ölüme sebebiyet vermenin acısıyla yaşamıştır.

“Altınyaz'ın yaşamının solması,Bestami'nin de sanki hayat bağlarını koparmıştı. Bir günde gelen ölüm ve bir gün başlayıp onlarca yılın sonuna kadar hiç düzelmemesine değişen hayat! Yalnızca kendisinininkini göz önüne alsa, haksızlık olur. Hayatlar! Kendisinin Siren'in, Altınyaz'ın babasıyla annesinin; biricik kardeşi Beyazıt ile Göksu Hanım'ın...” (Kutlu,72)

Bu ölümden sonra yaşanan hayatlar artık başka hayatlardır. Söze dökülmemiş suçlama karşısında bir savunma oluşturulamamış ,bu durum Bestami ile aile üyelerinin arasına girerek aileyi ölümün gölgesinde yaşamaya mahkum etmiştir.

Beyazıt'ın , April Göksu'nun , Nevnur'un ve Altınyaz'ın ölümlerinin oluşturduğu koşullar aileyi kedere sürüklemiş, sevinç duyma yetilerini ellerinden almıştır. Ölümün verdiği acı ve çaresizlik duygusu, aile bireylerinin hiçbir şekilde kurtulamadıkları izlerle yaşamlarını kuşatmıştır.

II. iii. TOPLUMSAL YAPININ NEDEN OLDUĞU İLİŞKİLERE DAYALI KUŞATILMIŞLIK

a.Aile İlişkileri

Yapıt yoksul ve zengini ayıran sınıflı bir toplumsal yapı üzerine kurulmuştur. Asiyel Konağı'nda yaşayan figürler üzerinde daha çok aile baskısı etkili olurken, köy uzamında, işçi olarak hayatını sürdüren figürlerde törelerin yarattığı ve yoksulluğun getirdiği sınırlandırılmışlıklarla oluşan koşullar etkili olmuştur. Ganime Kadının fikri ve isteği sorulmadan, Ömer Azmi'yle evlendirilmesi ve bu evliliğin para karşılığında bir anlaşmayla gerçekleşmesi köylü ile eşraf arasındaki farkı ortaya koymakta, toplumdaki sınıflandırmanın dayandığı koşullara işaret etmektedir. Evlilik kurumunun köylüler için kız alıp satma olarak algılanması, kendisinden otuz beş yaş büyük biriyle evlendirilmeye mecbur bırakılması Ganime Kadını çocuklukla, genç kızlık arasında sıkıştırmıştır. Köyünden koparılan Ganime bu evliliğe ve Asiyel Konağı'na hiçbir zaman ait olamamıştır. *“At sırtında, köy evlerinde,yayla çadırlarında süren böylesi yaşama biçimini asıl özleyen Ganime'ydi belki. Onun isteklerinin hiçbir önemi yoktu evin sahipleri için.” (Kutlu, 61)*

Konağın asıl sahibi Eşref Kadın aileden kalma malı mülküyle Ömer Azmi'nin karşısında hep güçlü konumdadır. Öyle ki kocasını ikinci evliliğe zorlayarak ilişkilerine yön vermiştir. Konakta aile içerisinde kadına değer verilmekle birlikte evliliğin duygusal bir bağ içermesi gerekmediği ortaya konularak , evliliğin çocuk doğurmakla eşdeğer olduğu vurgulanmış , ailenin genişlemesi önem kazanmıştır. Bu toplumsal koşullanmanın getirdiği baskı Nevnur'u, ölümü göze alacak kadar, sağlığını hiçe sayarak çocuk yapmaya itmiştir.

“Ama anne ben niye evlendim? Bir an önce anne olayım diye ne kadar uğraştım. Şevket de ben de çocuk istiyoruz.Evlilik başka neye yarar? Ben de çocuğumu parçalatacak göz var mı? Hasta masta değilim.Biraz halsizim , biraz da şişkinliğim var. O kadar.” (Kutlu, 108)

Bireylerin özel hayatlarını bağımsız olarak yaşama gereksinimleri; geniş aile yapısı, toplumsal alışkanlıklar , uzamın ,toplumun, ailenin yüklediği sorumluluklar ve beklentilerin oluşturduğu koşullar nedeniyle imkansızlaşmıştır. Leitmotiv tekniğinden yararlanılarak kullanılan mektup, anahtar, sandık sözcüklerinin yinelenmesiyle yapıta hakim olan gizemlilik arttırılırken bir taraftan da figürlerin, aileden saklamak istedikleri sırların varlığı ortaya konmuştur.Aile baskısı nedeniyle figürler sık sık özel ilişkileriyle ilgili çıkış yolları aramakta ve bunları gizli tutmaktadırlar. *“Kızgınlığım ona değil babamaydı. Ardımıza casus takıyordu. Güvenmesini istemiyordum. Beni rahat bıraksınlardı. O kadar!” (Kutlu,368)*

Yapıdaki figürlerin , evin halkına görülmeden yaşanan özel hayata sahip olmayışları, evin düzen sağlayıcılarının özellikle hanım ağaların aile üyelerinin eylemleri üzerinde söz sahibi olmaları, ev içerisinde yaşanan kuşatılmışlığı yansıtmaktadır. Gizlemeye çalışılan her türlü ilişkiyi aile üyeleri bir şekilde öğrenmekte ; müdahale ederek ilişkinin seyrini değiştirmekte ve bireye seçme hakkı tanımamaktadır. *“Burası Antakya. Burada herkes her şeyi saklamaya çalışır, herkes bilir.”* (Kutlu,448) Aile koşullarının oluşturduğu kuşatılmışlık, Bestami ile Siren’in ilişkilerini evlenmeden sürdürmeleriyle; Verda’nın üniversitede tanıdığı Melih ile arkadaşlığını bitirmek zorunda kalmasıyla; Beylan’ın Sinan ile ilişkisine Verda’nın bizzat müdahale etmesiyle; Armağan’ın Şirin ile yaşadığı ilişkide “aileye laf getirmemesi” konusunda uyarılmasıyla, ilişkiler bağlamında ortaya konmuştur. Ailenin birbirine bağlılığı ve dayanışması bir güç oluşturmakla birlikte bireyleri kuşatarak özel ilişkilerine kadar uzanmaktadır. Ailenin korumacı tavrı sınır tanımamakta ,büyük aile ilişkisi her alanda bireyi etkisi altına alarak geleceklerinde etkili olmaktadır. Bu yapı Verda’ya bir zamanlar ilişkisine karıştığı için babasına çok kızdığını unutturmuş, kızı Beylan’ın Sinanla olan ilişkisine müdahale ederek, kızına gelecek zararı önlemeye çalışmıştır.

“Verda(...) dişlerinin arasından eze eze Sinan’ı uyarıyor. Hocalığını bil efendi . Kızımı senin eline bırakıp malamat edecek ana değilim ben. Bir daha gözüme gözükmeye.Sinan... O anda, tanrıların çatıştığını,bütün yıldırımlarını kafasına çaktıklarını düşünüyor. Beylan’ın öksüz kırlangıç yavrusu halleri, bir oyun mu?İnsanın bu kadar akıllı bir annesi varsa, yere sağlam basmalı değil mi?”
(Kutlu,431)

Verda’nın , babası Beyazıt Asiyel’den ona kalan mektupları okumak için koca konakta uygun bir yer bulamayışı , konak yaşamında odanın kapısının kilitletmesinin anormalliğe işaret olarak görülmesine rağmen ancak kapısını kilitleyerek mektupları okuyabilmesi yapıta yansıtılan büyük aile düzenindeki geleneksel ,korumacı bir o kadar da baskıcı koşullardan oluşmuş yapıyı vurgulamaktadır. Bu durum konaktaki figürlerin aile ilişkilerinin kuşatması altında bireysel özgürlüklerini yaşayamadıklarını anlatmaktadır. Toplumsal yapıda bireyin gerçekleştirdiği eylemin sadece bireyin sorumluluğunda olmadığı, ailenin de bu durum ve eylemden etkilendiği düşüncesi hakimdir. *“O yabancı, yarın bir gün çekip gider. Sen burada kalacaksın. Burada ev bark kuracaksın. Asiyel ailesine söz getirecek hafiflikler yapma.”* (Kutlu,391) Bu düşünce biçimi, bireysel özgürlükleri yok ederek aile üyelerinin birbirlerinin üzerinde söz sahibi olduğu koşullar yaratmış ;dolayısıyla tüm özel ilişkiler aile baskısının getirdiği sorumluluklarla kuşatılmıştır.

b.Cinsiyete Dayalı Özel İlişkiler

Yapıtta yansıtılan toplumsal yapının , cinsiyete bağlı olarak getirdiği sorumluluklar yapıt figürlerinin özel ilişkilerine kısıtlamalar getirmiştir. Bu kısıtlamalar kadın ve erkek figürlerinde farklı dayatmalara dönüşse de bir baskı unsuru oluşturmuş ve yapıt figürlerinin özel yaşamlarında birçok isteklerinden vazgeçmelerine neden olmuştur.

Özellikle kadın figürler arasındaki farklılıkların sosyal statünün yarattığı eşitsizliklere dayandığı görülmektedir. Köy uzamındaki Ganime'nin içinde bulunduğu sosyal yapının Ganime'yi etkileyebilecek bir kader olduğu gerçeğini annesi kendi hayatı üzerinden anlatmaktadır:

“Ona , bu dünyada hemen hiçbir ana kıza nasip olmayacak biçimde ve ayrıntıda hayatını anlatıyordu. Asla kendine ait olmayan hayatını... Varlığını başkalarına göre değerlendirmeyi,değerlerinin daima başkalarının emriyle oluşmasını...Ve bunun , ashında hayatım denmeyecek kadar büyük olan çalınmışlığını...”(Kutlu,42)

Ömer Azmi'nin ilk eşi Eşref Kadın ise konağın gerçek sahibi ve sözü dinlenir kişisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşref Kadın, evin yanı sıra babadan kalan mirası da yönetmektedir. Bu durum onu öylesine güçlü kılmaktadır ki Ömer Azmi'yi eş olarak o seçmiş, evliliğine kendi eliyle son vererek yine kendi eliyle kocasını evlendirmiştir.Bu yaşantıda söz sahibi olmakla birlikte malı mülkü yönetmek için bir erkeğe ihtiyaç duyması toplum koşullarının cinsiyete bağlı olarak kadına biçtiği rolü ortaya koymaktadır. *“O da , kıza, bu şerait altında artık teehhül yoluyla işleri erkeğe bırakması gerektiğini anlatmıştı.” (Kutlu,28-29)*

Eşref Kadının , kendi deyişiyle evin efendisi, kocası Ömer Azmi'ye avrat bulmak istemesi hem Eşref Kadının baskınlığını hem de erkeğin ihtiyaç ve isteklerine göre şekillenen ev hayatını, oluşturulan erkek egemen sistemde kadının da payı olduğunu yansıtmaktadır. Kadın figürler,toplum koşullarının oluşturduğu bu gerçeği göz önünde tutarak hareket etmişlerdir. *“Erkeğin gönlünün her zaman bir eğlencede olması gerektiğini biliyordu. Erkeğin hayat boyu erkek olması Tanrı buyruğuydu ,bunu kurutmamak da göreviydi.” (Kutlu,32)* Eşref Kadının , Ömer Azmi'ye böyle bir talebi olmamasına rağmen avrat bulmak istemesi ve bu konuda ısrarcı olması, Ömer Azmi'nin toplumun erkeğe bakışına uygun, gönlü hep eğlencede olan birine dönüşmesini, kendinden otuz yaş küçük bir kızla evlenmek istemesine ve kızın fikrini sormaksızın bu konuda ısrarcı olmasına kadar gitmiştir.

Antakiyye koşulları kadın figürünü sert mizaçlı yapmıştır. Ailenin ilk kuşağındaki kadınlar (Ganime,Eşref Kadın , Mahur,Delfina) Asiyel Konağı'nın sorumluluğunu üstlenmiş , hanım ağa sıfatıyla töre koruyucu olarak aile düzeni içinde yerlerini almışlardır.

Yeni neslin kadın figürleri toplumsal yapıdaki değişiklikler doğrultusunda sert mizaçlarını kaybetmişlerdir. Ailenin yeni neslindeki kadın figürleri; April Göksu, Nevnur, Verda, Beylan kendilerine sunulan eğitim olanaklarıyla değişime uğramış, toplumsal yapıdaki kadın kimliğine bakışları farklılaştırmışlardır. Bu değişim Asiyel Konağındaki kadın figürlerinin ilişkiler konusunda aileyle çatışmaları engelleyememiştir. Eğitimlerine rağmen toplumsal yapıdaki cinsiyet rolleri doğrultusunda erkekler karşısında baskılanmış, cinsiyete dayalı bir kuşatmanın içinde yaşamışlardır.

Siren ve Bestami arasındaki ilişki bu toplumsal yapı içinde erkeğin kadını özel ilişkilerde de kuşatmaya aldığını göstermektedir. Toplumsal yapıda güç kavramının yapıtta erkekle bağdaşması erkek figürlerin kadın figürler üzerindeki kuşatmasının şiddetini arttırmıştır. Erkek kimliği , eğitimle değişme imkanı gösterse de toplumsal dayatmalara boyun eğmiştir.

“Her şeyi ihtiyaç olarak gören , karnını doyurur gibi sevişen, kızlarını ağlayarak satan, namusun bireysel anlamından habersiz, toplu bir sistem olarak kabullenen , kendisine yön gösteren herkese ölesiye inanan...Romalı havalı, Arap tavırlı, Hitit genleriyle barışık; inançlarına bin bir ırkın töreni katılmış, erkek halkımız...”(Kutlu,162)

Armağan ile Şirin arasındaki ilişkide Armağan’ın sık sık kendisine verilen öğütlere, “gönlünü eğlendir”, “bağlanma” sözlerine karşılık toplumda hakim olan erkek kimliğinden uzaklaşarak sevgisine sadık çıkmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Bu ilişkinin sonunda Şirin’in , Armağan’ı terk etmesi , törelerin , kimliklerin ve kadın erkek ilişkisindeki dengelerin bu şehirde değiştirilemez olduğunu, buna çalışılırsa felaketler yaşanabileceğini vurgulaması açısından önemlidir.

Ailenin üçüncü kuşağında da süregelen kadın, erkek rollerinde toplumsal yapının cinsiyete dayalı izlerini görmekteyiz. Sinan ve Beylan arasındaki ilişki erkeğin ihtiyaçlarını karşılayan, yine kadına söz hakkı vermeyen bir cinsel çekim olarak yansıtılmıştır. Sinan, Beylan’ı, arzusunu, doyumunu sağlamakla yükümlü ve başka hiçbir işe yaramayan, düşünme yetisi olmayan biri olarak görmüş ve Beylan’ı cinsel hazzı için kullanmıştır. Sinan, Beylan’a tecavüz ettiği için , Antakiyye şehri, Asi Nehri ve Moiralar tarafından ölümle cezalandırılmış, bu ilişkiye tanrısal bir kuşatma boyutu kazandırılmıştır.

*“Tam ırmakla denizin birleştiği sınırdan, Talih Tanrıçası Fortuna beliriyor.
Coşkusunun doruğundaki Asi’nin ayaklarının dibinde sayılmaz bir zamandan beri
aktığını Tanrıça zaten biliyor. Yazması gereken üçüncü yazgı belli olmuştur: Her*

zaman oturup ömür yumağını ayarlayan ak saçlı, görmez Moiralara Sinan'ın tüm ipini fırlatıyor. Yumak her zamanki gibi Moiraların avuçlarına düşüyor. Onlar da ipi koparıp, ucunu suya bırakıyor.” (Kutlu,541)

Bu ilişkiyle ,erkeğin cinsel odaklı kadını küçülten tavırları sorgulanarak bu tutumun hastalıklı bir durum olduğunun vurgulanmasına olanak sağlanmış, toplumsal yapının gücü kadından yana kullanılarak aileyi koruyan bir kadere bağlanmıştır.

Yapıta yansıyan tüm ilişkiler toplumsal yapının koşullarıyla oluşan dayatmalarla kuşatılırken toplumun baskısı özellikle kadın figürler üzerinde hissedilmektedir. Bu durum Asiyel ailesinin geleneksel yapısıyla daha da güçlenmiş kadın figürlerin özel yaşamlarını biçimlendirmiştir. Bu arada Bestami ve Armağan'da ailenin sorumluluğunu üstlenen figürler olarak ilişkilerini baskı altında yaşamışlardır.

IV. SONUÇ

Birey çevresiyle kurduğu ilişkinin belirleyicisi olurken çevre de bireyi etkileyerek yaşamını biçimlendirmektedir. Birey ,toplum ilişkisindeki bu döngü karşılıklı bir sınırlandırılmışlığa yol açmaktadır. Yaşanılan uzam ve toplumsal yapı ile birlikte yaşanmışlıkların kuşattığı birey, bu koşulların sınırları içinde çatışarak ya da uyumlulaşarak yaşam biçimini oluşturmaktadır. Ayla Kutlu'nun Asi...Asi yapıta yansıyan yaşamlar yapıta adını da veren Asi nehri kıyısındaki Antakiyye uzamında geçmektedir. Uzamdaki nehrin anlamındaki çağrışımlar kurmacanın kavramsal boyutunda etkili olmuş nehir, uzama karakteristik özellikler kazandırmıştır. Bu yönüyle yapıtta uzamın rolü öne çıkmış yapıtta ele alınan büyük aile içinde dört kuşak boyunca yaşanmışlıkların ve ilişkilerin uzamla kurdukları bağın oluşturdukları koşullar yansıtılmıştır.

Türkçe A dersi kapsamında hazırladığım bu tezde Antakiyye uzamında yaşayan Asiyel ailesinin yaşantısı, kuşatılmışlıklar boyutuyla ele alınmıştır.Kuşatılmışlıkları oluşturan koşullar, uzam, yaşanmışlıklardaki ölümün etkisi ve toplumsal yapı bağlamında incelenirken toplumsal yapıdaki cinsel kimliklerin ve aile baskısının rolü de değerlendirilmiştir. Sonuçta bireyin , çevresiyle karşılıklı bir etkileşim içinde oluşturduğu yaşam biçiminden ve koşullarından sorumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bireyin, süreç içinde kuşatılmışlığı kabullenerek doğallaştırmasının da kuşatmaları güçlü ve sürekli kılacağı gerçeğine ulaşılmıştır.

VI. KAYNAKÇA

KUTLU, Ayla. Asi...Asi. Ankara. Bilgi Yayınevi, 2010.